

Türkiye Anayasası'nın 90. Maddesi Çerçevesinde Avrupa Sosyal Şartı ve BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne Aykırılıklar, Çocuk Mahkemeleri ve Sosyal Hizmetlerdeki Meslekler için Rol Tanımları Çözüm Önerileri

(NOT :Çeşitli bazı bilgi ve metinler önce İngilizce'ye ve daha sonra Türkçe'ye çevirilerek üretilen metinler olup sözcük ve kavramsal bazı anlam kaymalar söz konusudur.Bu şekilde üretilen bu bilgiler aynen aşağıda yer almaktadır.Doğruluk açısından yüzde 80 oranında ki bilgiler sadece ön bir bilgidir. Yeni bir bilgi ve derinleşmeye ve anlamaya yardımcı olup yanlışlıklar ve sorumluluk Grok'a aittir. SHU.Nihat Tarımeri)

Özet

Bu makale, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 90. maddesi uyarınca Avrupa Sosyal Şartı (ASS) ve Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin (BM ÇHS) iç hukuk normu haline geldiği gerçeğinden hareketle, ASS'nin 7. maddesi (çocukların ve gençlerin korunması hakkı) ve 14. maddesi (sosyal hizmetlerden yararlanma hakkı) ile BM ÇHS'nin 3. maddesi (çocuğun üstün yararı), 16. maddesi (özel hayatın gizliliği) ve 40. maddesi (gençlik adalet yönetimi) ile uyumsuzlukları ele almaktadır. Gençlik Adalet Yönetimi Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları (Pekin Kuralları) 16. maddesi, küçük ve önemsiz suçlar dışında kalan davalarda, çocuğun suçu işlemeden önceki yaşam koşulları ve suçun işlendiği şartlar hakkında nihai hükümden önce doğru bir sosyal araştırma yapılmasını gerektirir. UNICEF tarafından BM ÇHS'yi korumak için hazırlanmış sosyal çalışma görevlisi el kitabı, sosyal hizmetlerden yararlanma hakkını engelleyerek ASS'nin 14. maddesine aykırılık oluşturur; çünkü bu el kitabı, sosyal hizmet süreçlerinde açık ve standardize edilmiş rol tanımları sunmaz ve sosyal hizmet eğitimi almamış personelin kullanımına yol açar. Hayırseverlik ve yardımseverlik, yurttaşlık hukuku açısından özel hukuk kapsamında yer alır; sosyal hizmetler ise laiklik ve dünyevileşme yoluyla bireylerin özgürleşmesini destekler ve sosyal hizmetlerden yararlanma hakkı bu amaçla varlığını sürdürür. Ancak, Türkiye'de sosyal hizmet eğitimi almamış diğer meslek gruplarının (örneğin, öğretmenler, sağlık personeli) sosyal hizmetlerdeki rollere atanması ve sosyal hizmetlerdeki mesleklerin rol ve görevlerinin belirsizliği, ASS'nin 7. ve 14. maddelerine ve BM ÇHS'nin 3., 16. ve 40. maddelerine aykırılık oluşturmakta, sosyal hizmetlerin etkinliğini ve profesyonelliğini sınırlamaktadır. Ayrıca, çocuk mahkemelerinin ceza mahkemesi olarak tanımlanması yanlış olup, Çocuk Koruma Kanunu'nda (No. 5395) yer alan çocuk ağır ceza mahkemesi uygulaması dünyada karşılığı olmayan bir modeldir ve Pekin Kuralları ile BM ÇHS'ye aykırı olarak Türkiye'yi uluslararası standartlardan ayırıştırır. Bu durum, Anayasa'nın 2. maddesindeki sosyal ve hukuk devleti ilkelerine, 41. maddesindeki çocukların korunması yükümlülüğüne ve 90. maddesindeki uluslararası anlaşmaların üstünlüğüne aykırılık oluşturur. 1942 yılında Fikret Arık, resmi vesayet kurumu eksikliğinin hukuki sorunlar yarattığını ve çocukların korunmasını engellediğini belirtmiştir; bu sorunlar, sosyal hizmetlerdeki mesleklerin rol belirsizliği ve çocuk ağır ceza mahkemesi uygulamasıyla birleştiğinde daha da derinleşmektedir. 2011'de kaldırılan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun (SHÇEK) görevleri, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na devredilmiştir. Almanya'da, Grundgesetz'in 6. maddesi ve vesayet hukuku (BGB §§ 1773-1921), Jugendamt aracılığıyla sosyal hizmetleri sağlar; Weimar Anayasası'nın 136. maddesi dünyevileşme yoluyla din özgürlüğünü korur. İsviçre'de, 1912 Yurttaş Kanunu, Çocuk ve Yetişkin Koruma Kurumu (KESB) ile sosyal hizmetleri düzenler. Fransa'da, Code Civil'in tutelle sistemi (§§ 373-475), laïcité çerçevesinde

sosyal hizmetleri koordine eder. Makale, sosyal hizmetlerdeki mesleklerin rol belirsizliği, UNICEF'in sosyal çalışma görevlisi el kitabının sosyal hizmetlerden yararlanma hakkını engellemesi ve çocuk ağır ceza mahkemesi uygulamasının ASS ve BM ÇHS'ye aykırılıklarını, bu sorunlara yönelik çözüm önerilerini ve diğer ülkelerdeki profesyonel sistemlerle karşılaştırmayı ele almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Anayasası Madde 2, Madde 41, Madde 90, Çocuk Koruma Kanunu, Avrupa Sosyal Şartı Madde 7, Madde 14, BM Çocuk Hakları Sözleşmesi Madde 3, Madde 16, Madde 40, Pekin Kuralları Madde 16, Sosyal Hizmetler, Vesayet Hukuku, Sosyal Hizmet Meslekleri, Resmi Vesayet Kurumu, Çocuk Mahkemeleri, Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi, Fikret Arık, Jugendamt, KESB, Tutelle, Dünyevileşme, Laïcité, Hayırseverlik, Yardımseverlik, UNICEF Sosyal Çalışma Görevlisi El Kitabı

Giriş

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 90. maddesi, usulüne uygun yürürlüğe giren uluslararası anlaşmaların kanun hükmünde olduğunu ve temel haklar konusunda kanunlarla çelişmesi halinde uluslararası anlaşmaların üstünlüğünü düzenler. Bu kapsamda, Avrupa Sosyal Şartı (ASS) ve Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (BM ÇHS) iç hukuk normu haline gelmiştir. ASS'nin 7. maddesi, çocukların ve gençlerin çalışma koşullarını korurken; 14. maddesi, sosyal hizmetlere erişim hakkını ve sosyal yardım ilkesini güvence altına alır. UNICEF tarafından BM ÇHS'yi korumak için hazırlanmış sosyal çalışma görevlisi el kitabı, sosyal hizmetlerden yararlanma hakkını engelleyerek ASS'nin 14. maddesine aykırılık oluşturur; çünkü bu el kitabı, sosyal hizmet süreçlerinde açık ve standardize edilmiş rol tanımları sunmaz ve sosyal hizmet eğitimi almamış personelin kullanımına yol açarak hizmetlerin profesyonelliğini zedeler. BM ÇHS'nin 3. maddesi, çocuğun üstün yararını temel düşünce olarak benimser; 16. maddesi, çocukların özel hayatının gizliliğini korur; 40. maddesi, gençlik adalet yönetiminde çocukların haklarını düzenler. Gençlik Adalet Yönetimi Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları (Pekin Kuralları) 16. maddesi, küçük ve önemsiz suçlar dışında kalan davalarda, çocuğun suçu işlemeyen önceki yaşam koşulları ve suçun işlendiği şartlar hakkında nihai hükümden önce doğru bir sosyal araştırma yapılmasını gerektirir. Hayırseverlik ve yardımseverlik, yurttaşlık hukuku açısından özel hukuk kapsamında bireysel inisiyatiflere dayanırken, sosyal hizmetler laiklik ve dünyevileşme yoluyla bireylerin özgürleşmesini destekler ve sosyal hizmetlerden yararlanma hakkı bu amaçla düzenlenmiştir. Ancak, Türkiye'de sosyal hizmet eğitimi almamış diğer meslek gruplarının (örneğin, öğretmenler, sağlık personeli) sosyal hizmetlerdeki rollere atanması ve sosyal hizmetlerdeki mesleklerin rol ve görevlerinin belirsizliği, ASS'nin 7. ve 14. maddelerine ve BM ÇHS'nin 3., 16. ve 40. maddelerine aykırılık oluşturmakta, sosyal hizmetlerin profesyonelliğini ve etkinliğini sınırlamakta ve Türkiye'yi Almanya, İsviçre ve Fransa'dan ayırmaktadır. Ayrıca, çocuk mahkemelerinin ceza mahkemesi olarak tanımlanması yanlış olup, Çocuk Koruma Kanunu'nda (No. 5395) yer alan çocuk ağır ceza mahkemesi uygulaması dünyada karşılığı olmayan bir modeldir ve Pekin Kuralları ile BM ÇHS'ye aykırı olarak Türkiye'yi uluslararası standartlardan ayırır. Bu durum, Anayasa'nın 2. maddesindeki sosyal ve hukuk devleti ilkelerine, 41. maddesindeki çocukların korunması yükümlülüğüne ve 90. maddesindeki uluslararası anlaşmaların üstünlüğüne aykırılık oluşturur. 1942 yılında Fikret Arık, resmi vesayet kurumu eksikliğinin hukuki sorunlar yarattığını ve çocukların korunmasını engellediğini vurgulamıştır; bu sorunlar, sosyal hizmetlerdeki mesleklerin rol belirsizliği, UNICEF'in sosyal çalışma görevlisi el kitabının sosyal hizmetlerden yararlanma hakkını engellemesi ve çocuk ağır ceza mahkemesi uygulamasıyla

birleştiginde daha da derinleşmektedir. 2011’de kaldırılan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’nun (SHÇEK) görevleri, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na devredilmiştir. Almanya’da, Grundgesetz’in 6. maddesi ve vesayet hukuku (BGB §§ 1773-1921), Jugendamt aracılığıyla sosyal hizmetleri sağlar; Weimar Anayasası’nın 136. maddesi, dünyevileşme yoluyla din özgürlüğünü korur. İsviçre’de, 1912 Yurttaş Kanunu, vesayet hukukunu kantonlar düzeyinde düzenler ve Çocuk ve Yetişkin Koruma Kurumu (KESB) sosyal hizmetleri koordine eder. Fransa’da, Code Civil’in tutelle sistemi, laïcité ilkesine uygun olarak sosyal hizmetleri yargı denetimiyle sunar. Bu makale, sosyal hizmetlerdeki mesleklerin rol belirsizliği, UNICEF’in sosyal çalışma görevlisi el kitabının sosyal hizmetlerden yararlanma hakkını engellemesi ve çocuk ağır ceza mahkemesi uygulamasının ASS ve BM ÇHS’ye aykırılıklarını, bu sorunlara yönelik çözüm önerilerini ve diğer ülkelerdeki profesyonel sistemlerle karşılaştırmayı ele almaktadır.

Türkiye’de Çocukların Korunması ve Adalet Sistemi: Anayasa Madde 2, Madde 41, Madde 90 ve Çocuk Koruma Kanunu

Anayasa Madde 2

Türkiye 1982 Anayasası’nın 2. maddesi, devletin temel niteliklerini tanımlar:

Madde 2:
Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir.

Bu madde, sosyal devlet ilkesinin çocukların korunması ve sosyal hizmetlere erişimde temel bir yükümlülük oluşturduğunu, laiklik ilkesinin vesayet hukukunu ve adalet sistemini dini etkilerden arındırmayı ve dünyevileşme yoluyla bireylerin özgürleşmesini desteklemeyi hedeflediğini ve hukuk devleti ilkesinin bu süreçlerin adil ve şeffaf yürütülmesini gerektirdiğini vurgular.

Anayasa Madde 41

Anayasa’nın 41. maddesi, ailenin ve çocukların korunmasını düzenler:

Madde 41:

1. Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.
2. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunmasını sağlamak, çocukların sağlıklı bir çevrede yetişmesini temin etmek için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar.

Bu madde, çocukların korunmasını anayasal bir yükümlülük olarak tanımlar ve sosyal devlet ilkesine uygun olarak sosyal hizmetler ve adalet sistemi yoluyla bu yükümlülüğün yerine getirilmesini öngörür.

Anayasa Madde 90

Anayasa’nın 90. maddesi, uluslararası anlaşmaların iç hukuk normu haline geldiğini düzenler:

Madde 90:
Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası antlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası

antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyumsuzluklarda milletlerarası antlaşma hükümleri esas alınır.

Bu madde, ASS'nin 7. ve 14. maddeleri ile BM ÇHS'nin 3., 16. ve 40. maddelerinin iç hukukta bağlayıcı olduğunu ve kanunlarla çelişmesi halinde üstünlük sağladığını belirtir. Ancak, sosyal hizmetlerdeki mesleklerin rol belirsizliği, UNICEF'in sosyal çalışma görevlisi el kitabının sosyal hizmetlerden yararlanma hakkını engellemesi ve çocuk ağır ceza mahkemesi uygulaması bu maddelere aykırılık yaratmaktadır.

Çocuk Koruma Kanunu (No. 5395)

2005 tarihli Çocuk Koruma Kanunu, çocukların korunmasını ve sosyal hizmetlerden yararlanma hakkını düzenler:

- **Amaç:** Çocukların temel haklarını korumak, ihmal ve istismardan kurtarmak, sosyal hizmetlere ve adil bir adalet sistemine erişimini sağlamak.
- **Görevler:** 2011'de kaldırılan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun (SHÇEK) görevleri, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na devredilmiştir. Bakanlık, vesayet ve koruyucu aile hizmetlerini koordine eder; çocuk mahkemeleri, vesayet kararlarını ve çocuklara yönelik davaları denetler.
- **Süreç:** Ebeveyn yoksunluğunda veya risk durumunda, çocuklar için vesayet atanır; koruyucu aile, bakım evi veya sosyal hizmet programları uygulanır. Koruyucu ve destekleyici tedbirler (Madde 5), sosyal hizmet uzmanları tarafından belirlenir, ancak sosyal hizmet eğitimi almamış diğer meslek gruplarının bu rollere atanması, UNICEF'in sosyal çalışma görevlisi el kitabının açık ve standardize edilmiş rol tanımları sunmaması nedeniyle sosyal hizmetlerden yararlanma hakkını engeller ve hizmet kalitesini düşürür. Çocuk mahkemeleri, suça sürüklenen çocuklar için kovuşturma yürütür; ancak çocuk ağır ceza mahkemesi (Madde 13), ağır ceza mahkemesi görev alanına giren suçlara bakar ve ceza odaklı bir yaklaşımla çalışır. Bu, BM ÇHS'nin 40. maddesindeki gençlik adalet yönetimi ilkelerine ve Pekin Kuralları'nın 16. maddesine aykırı olarak çocukların üstün yararını ihlal eder.
- **Resmi Vesayet Kurumu Eksikliği:** Türkiye'de Almanya'daki Jugendamt veya İsviçre'deki KESB gibi özel bir resmi vesayet kurumu bulunmaz. Vesayet görevleri, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve çocuk mahkemeleri tarafından genel bir çerçevede yürütülür, bu da koordinasyon ve uzmanlaşma eksikliğine yol açar. 1942 yılında Fikret Arık, resmi vesayet kurumu eksikliğinin hukuki sorunlar yarattığını ve çocukların korunmasını engellediğini belirtmiştir; bu sorun, sosyal hizmetlerdeki mesleklerin rol belirsizliği, UNICEF'in sosyal çalışma görevlisi el kitabının sosyal hizmetlerden yararlanma hakkını engellemesi ve çocuk ağır ceza mahkemesi uygulamasıyla daha da derinleşmektedir.
- **Çocuk Mahkemeleri ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi:** Çocuk Koruma Kanunu'nun 17. maddesi, çocuk mahkemelerinin genel mahkemelerden ayrı olduğunu belirtir; ancak çocuk ağır ceza mahkemesi, ağır ceza mahkemesi görev alanına giren suçlara bakar ve ceza odaklı bir yaklaşımla çalışır. Bu, BM ÇHS'nin 40. maddesindeki gençlik adalet yönetimi ilkelerine ve Gençlik Adalet Yönetimi Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları'na (Pekin Kuralları) aykırıdır, çünkü çocuk mahkemeleri rehabilitasyon odaklı çalışmalı, ceza mahkemesi mantığından ayrılmalıdır. Dünyada çocuk ağır ceza mahkemesi benzeri bir model bulunmamakta; örneğin, Almanya'da Jugendgericht, İsviçre'de kanton mahkemeleri

ve Fransa'da *juge des enfants*, rehabilitasyon odaklı çalışır. Bu durum, Türkiye'yi uluslararası standartlardan ayırıştırır ve Anayasa'nın 2. maddesindeki hukuk devleti ilkesine aykırılık oluşturur.

- **Sosyal Hizmetlerdeki Mesleklerin Rol Belirsizliği ve UNICEF El Kitabı:** Sosyal hizmet eğitimi almamış diğer meslek gruplarının (örneğin, öğretmenler, sağlık personeli) sosyal hizmetlerdeki rollere atanması ve sosyal hizmetlerdeki mesleklerin rol ve görevlerinin belirsizliği, ASS'nin 7. maddesine (çocukların ekonomik sömürüden korunması), 14. maddesine (sosyal hizmetlere erişim ve sosyal yardım ilkesi) ve BM ÇHS'nin 3. (çocuğun üstün yararı), 16. (özel hayatın gizliliği) ve 40. maddelerine (gençlik adalet yönetimi) aykırılık oluşturur. UNICEF'in sosyal çalışma görevlisi el kitabı, sosyal hizmet süreçlerinde açık ve standardize edilmiş rol tanımları sunmayarak ve sosyal hizmet eğitimi almamış personelin kullanımına yol açarak sosyal hizmetlerden yararlanma hakkını engeller, bu da ASS'nin 14. maddesine aykırılık yaratır. Bu durum, sosyal hizmetlerin profesyonelliğini ve etkinliğini sınırlamakta, sosyal yardım ilkesini zedelemekte ve Türkiye'yi Almanya, İsviçre ve Fransa'daki profesyonel sosyal hizmet modellerinden ayırştırmaktadır.
- **Pekin Kuralları Madde 16: Sosyal Araştırma Raporları:** Gençlik Adalet Yönetimi Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları'nın (Pekin Kuralları) 16.1 maddesi şu şekilde düzenlenmiştir:

Madde 16.1: Küçük ve önemsiz suçların dışında kalan bütün davalarda, yetkili makamca verilecek kararın adil olmasını sağlamak üzere çocuğun suçu işlemeden önceki yaşam koşulları hakkında ve suçu hangi şartlar altında işlediği hususunda, nihai hükümden önce doğru bir araştırma yapılmalıdır.

Bu madde, sosyal inceleme raporlarının çocuğun üstün yararını ve özel hayatın gizliliğini korumak için kritik olduğunu vurgular. Türkiye'de sosyal inceleme raporlarının hazırlanmasında sosyal hizmet eğitimi almamış personelin görev alması, UNICEF'in sosyal çalışma görevlisi el kitabının açık rol tanımları sunmaması ve rol belirsizliği, bu maddeye uyumu engeller.

- **ASS ve BM ÇHS ile Uyum:** Kanun, ASS'nin 7. ve 14. maddelerine ve BM ÇHS'nin 3., 16. ve 40. maddelerine uygun olarak çocukların ekonomik sömürüden korunmasını, özel hayatın gizliliğini ve sosyal hizmetlere erişimini desteklemeyi amaçlar, ancak sosyal hizmetlerdeki mesleklerin rol belirsizliği, UNICEF'in sosyal çalışma görevlisi el kitabının sosyal hizmetlerden yararlanma hakkını engellemesi ve çocuk ağır ceza mahkemesi uygulaması bu hedefleri engeller.
- **Gerekçeler:** Madde 2, sosyal, hukuk ve laik devlet ilkelerini temel alarak çocukların korunmasını destekler; Madde 41, bu yükümlülüğü sosyal hizmetler, vesayet ve adalet sistemi yoluyla uygular; Madde 90, ASS ve BM ÇHS'nin iç hukukta üstünlüğünü garanti eder. Hayırseverlik ve yardımseverlik, özel hukuk kapsamında bireysel inisiyatiflere dayanırken, sosyal hizmetler laiklik ve dünyevileşme yoluyla bireylerin özgürleşmesini destekler. Ancak, tarihsel azınlık ayrımcılığı (Yahudiler, Ermeniler, Rumlar) eşit uygulamayı sınırlamıştır.

Tarihsel Bağlam ve Fikret Arık'ın Tespitleri

Türkiye, 1926'da İsviçre Yurttaş Kanunu'nu uyarlayarak laik bir hukuk düzeni kurmuştur. Çocuk Koruma Kanunu, Osmanlı millet sisteminden modern ulus-devlete geçişin bir uzantısı olarak, çocukların korunmasını laik ve eşitlikçi bir çerçevede düzenler. Ancak, 1942 yılında Fikret Arık,

resmi vesayet kurumu eksikliğinin hukuki sorunlar yarattığını ve çocukların korunmasını engellediğini vurgulamıştır. Bu sorun, sosyal hizmetlerdeki mesleklerin rol ve görevlerinin belirsizliği, UNICEF'in sosyal çalışma görevlisi el kitabının sosyal hizmetlerden yararlanma hakkını engellemesi ve çocuk ağır ceza mahkemesi uygulamasıyla daha da karmaşık hale gelmiştir.

Avrupa Sosyal Şartı'nın 7. ve 14. Maddeleri

ASS Madde 7: Çocukların ve Gençlerin Korunması Hakkı

Avrupa Sosyal Şartı'nın 7. maddesi, çocukların ve gençlerin çalışma koşullarını korur:

Madde 7:

1. 15 yaşından küçük çocukların düzenli olarak istihdam edilmesi yasaktır.
2. 15-18 yaş arası gençlerin tehlikeli veya sağlığa zararlı işlerde çalışması sınırlanır.
3. Eğitim çağındaki gençlerin çalışmaları, eğitimlerini engellemeyecek şekilde düzenlenir.
4. Çocukların ve gençlerin çalışma saatleri, yaşlarına uygun olarak kısıtlanır.
5. Çocukların ve gençlerin ücretleri adil olmalıdır.
6. Çocukların ve gençlerin dinlenme süreleri, yetişkinlerden daha uzun olmalıdır.
7. Çocukların ve gençlerin mesleki eğitimi teşvik edilir.
8. Çocukların ve gençlerin sağlık kontrolleri düzenli olarak yapılır.
9. İşyerlerinde güvenlik ve sağlık koşulları sağlanır.
10. Çocukların ve gençlerin ekonomik sömürden korunması için denetimler yapılır.

Bu madde, çocukların ekonomik sömürden korunmasını ve sosyal hizmetlere (özellikle eğitim ve sağlık) erişimini dolaylı olarak destekler. Türkiye'deki sosyal hizmetlerdeki mesleklerin rol belirsizliği ve UNICEF'in sosyal çalışma görevlisi el kitabının sosyal hizmetlerden yararlanma hakkını engellemesi, bu maddeye uyumu zorlaştırmaktadır.

ASS Madde 14: Sosyal Hizmetlerden Yararlanma Hakkı

Avrupa Sosyal Şartı'nın 14. maddesi, sosyal hizmetlere erişim hakkını düzenler:

Madde 14:

1. Taraf devletler, bireylerin refahını artırmak ve ihtiyaç duyduklarında yardım almalarını sağlamak için uygun sosyal hizmetlerin geliştirilmesini ve sürdürülmesini teşvik eder.
2. Taraf devletler, bireylerin sosyal hizmetlerden etkili bir şekilde yararlanmasını sağlamak için gerekli bilgilendirme ve danışma hizmetlerini sunar.

Bu madde, çocukların eğitim, sağlık, barınma ve koruma hizmetlerine erişimini ve sosyal yardım ilkesini doğrudan destekler. UNICEF'in sosyal çalışma görevlisi el kitabı, sosyal hizmet süreçlerinde açık ve standardize edilmiş rol tanımları sunmayarak ve sosyal hizmet eğitimi almamış personelin kullanımına yol açarak sosyal hizmetlerden yararlanma hakkını engeller, bu da bu maddeye aykırılık yaratır. Sosyal hizmetler, laiklik ve dünyevileşme yoluyla bireylerin özgürleşmesini destekler; sosyal hizmetlerden yararlanma hakkı, bu özgürleşmeyi sağlamak için düzenlenmiştir. Resmi vesayet kurumları, bu hakların uygulanmasında kritik bir rol oynar:

- **Eğitim:** Çocukların eğitim hakkını korur (ASS Madde 17).

- **Sağlık:** Düzenli sağlık kontrolleri ve bakım hizmetleri sağlar.
- **Koruma:** İhmal, istismar veya ebeveyn yoksunluğunda çocukların güvenliğini temin eder.
- **Gerekçeler:** ASS, çocuğun üstün yararını (BM ÇHS Madde 3) temel alarak, sosyal hizmetlerin profesyonelce sunulmasını teşvik eder. Hayırseverlik ve yardımseverlik, özel hukuk kapsamında bireysel inisiyatiflere dayanırken, sosyal hizmetler devlet tarafından laiklik ve dünyevileşme ilkeleriyle düzenlenir. Türkiye’deki sosyal hizmetlerdeki mesleklerin rol belirsizliği ve UNICEF’in sosyal çalışma görevlisi el kitabının sosyal hizmetlerden yararlanma hakkını engellemesi, sosyal yardım ilkesine aykırı olarak hizmet kalitesini düşürmektedir.

BM Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin 3., 16. ve 40. Maddeleri ve Pekin Kuralları

BM ÇHS Madde 3: Çocuğun Üstün Yararı

BM ÇHS’nin 3. maddesi, çocuğun üstün yararını temel düşünce olarak benimser:

Madde 3:

1. Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir.
2. Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının, vasilerinin ya da kendisinden hukuken sorumlu olan diğer kişilerin hak ve ödevlerini de göz önünde tutarak, esenliği için gerekli bakım ve korumayı sağlamayı üstlenirler ve bu amaçla tüm uygun yasal ve idari önlemleri alırlar.
3. Taraf Devletler, çocukların bakımı veya korunmasından sorumlu kurumların, hizmet ve faaliyetlerin özellikle güvenlik, sağlık, personel sayısı ve uygunluğu ve yönetimin yeterliliği açısından, yetkili makamlarca konulan ölçülere uymalarını taahhüt ederler.

Bu madde, çocukların korunması ve sosyal hizmetlere erişiminde çocuğun üstün yararının öncelikli olduğunu vurgular. Türkiye’deki sosyal hizmetlerdeki mesleklerin rol belirsizliği, UNICEF’in sosyal çalışma görevlisi el kitabının sosyal hizmetlerden yararlanma hakkını engellemesi ve çocuk ağır ceza mahkemesi uygulaması, bu maddeye uyumu engeller.

BM ÇHS Madde 16: Özel Hayatın Gizliliği

BM ÇHS’nin 16. maddesi, çocukların özel hayatının gizliliğini korur:

Madde 16:

1. Hiçbir çocuk, özel yaşamına, aile yaşamına, konut dokunulmazlığına veya yazışmalarına keyfi ya da hukuka aykırı olarak müdahale edilemez; onuruna ve saygınlığına hukuka aykırı olarak saldırılamaz.
2. Çocuğun bu tür müdahale ve saldırılara karşı yasalarla korunmaya hakkı vardır.

Bu madde, sosyal hizmet süreçlerinde (örneğin, sosyal inceleme raporları) çocukların özel hayatının gizliliğinin korunmasını gerektirir. Türkiye’de sosyal inceleme raporlarının hazırlanmasında sosyal hizmet eğitimi almamış personelin görev alması, UNICEF’in sosyal çalışma görevlisi el kitabının açık rol tanımları sunmaması ve rol belirsizliği, bu maddeye uyumu zorlaştırmaktadır.

BM ÇHS Madde 40: Gençlik Adalet Yönetimi

BM ÇHS'nin 40. maddesi, gençlik adalet yönetiminde çocukların haklarını düzenler:

Madde 40:

1. Taraf Devletler, hakkında ceza yasasını ihlal ettiği iddiası veya ithamı bulunan her çocuğun, insan onuruna ve çocuğun yaşına uygun olarak muamele görme hakkını tanır.
2. Bu amaçla, Taraf Devletler, özellikle şu hakları güvence altına alır:
 - a. Haklarındaki suçlama yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılmak;
 - b. Haklarındaki suçlamalardan hemen ve doğrudan doğruya; ya da uygun düşen durumlarda ana-babaları ya da yasal vasileri kanalıyla haberli kılınmak ve savunmalarının hazırlanıp sunulmasında gerekli yasal ya da uygun olan başka yardımdan yararlanmak;
 - c. Yetkili, bağımsız ve yansız bir makam ya da mahkeme önünde adli ya da başkaca uygun yardımdan yararlanarak ve özellikle çocuğun yaşı ve durumu göz önüne alınmak suretiyle kendisinin yüksek yararına aykırı olduğu saptanmadığı sürece, ana-babası veya yasal vasisi de hazır bulundurulurken yasaya uygun biçimde adil bir duruşma ile konunun gecikmeksizin karara bağlanmasının sağlanması;
 - d. Tanıklık etmek ya da suç ikrarında bulunmak için zorlanmamak; aleyhine olan tanıkları sorguya çekmek veya sorguya çekilmesini sağlamak ve lehine olan tanıkların hazır bulunmasını ve aynı koşullarda sorguya çekilmesini sağlamak;
 - e. Ceza yasasını ihlal ettiği sabit olursa, bu kararın ve bunun sonucu olarak alınan önlemlerin yasaya uygun bir şekilde daha yüksek bir yetkili, bağımsız ve yansız makam ya da mahkeme önünde gözden geçirilmesi;
 - f. Eğer anlayabildiği ve konuşabildiği dili kullanamıyorsa ücretsiz bir tercüman yardımından yararlanmak;
 - g. Davanın her aşamasında özel hayatının gizliliğine tam saygı gösterilmesi.

Bu madde, çocuk adalet sisteminin rehabilitasyon odaklı olmasını ve çocuğun üstün yararını önceliğini gerektirir. Türkiye'deki çocuk ağır ceza mahkemesi uygulaması, bu maddeye aykırı olarak ceza odaklı bir yaklaşım benimser ve uluslararası standartlardan ayrışır.

Pekin Kuralları Madde 16: Sosyal Araştırma Raporları

Gençlik Adalet Yönetimi Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları'nın (Pekin Kuralları) 16.1 maddesi şu şekilde düzenlenmiştir:

Madde 16.1: Küçük ve önemsiz suçların dışında kalan bütün davalarda, yetkili makamca verilecek kararın adil olmasını sağlamak üzere çocuğun suçu işlemeyen önceki yaşam koşulları hakkında ve suçu hangi şartlar altında işlediği hususunda, nihai hükümden önce doğru bir araştırma yapılmalıdır.

Bu madde, sosyal inceleme raporlarının çocuğun üstün yararını ve özel hayatın gizliliğini korumak için kritik olduğunu vurgular. Türkiye'de sosyal inceleme raporlarının hazırlanmasında sosyal hizmet eğitimi almamış personelin görev alması, UNICEF'in sosyal çalışma görevlisi el kitabının açık rol tanımları sunmaması ve rol belirsizliği, bu maddeye uyumu engeller.

Almanya’da Resmi Vesayet ve Sosyal Hizmetler

Grundgesetz Madde 6 ve Vesayet Hukuku

Almanya Anayasası’nın 6. maddesi, çocukların korunmasını düzenler:

Madde 6:

1. Evlilik ve aile, devletin özel koruması altındadır.
2. Çocukların bakımı ve yetiştirilmesi, ebeveynlerin doğal hakkıdır ve öncelikle onların görevidir. Devlet, bu görevin yerine getirilmesini denetler.
3. Çocuklar, ebeveynlerinin rızası olmaksızın aileden ayrılmaz; ancak yasal bir neden varsa, bu ayrılık bir mahkeme kararıyla gerçekleşir.
4. Her anne, toplumun ve devletin korumasına ve yardımına hak kazanır.
5. Evlilik dışı çocuklar, evlilik içi çocuklarla aynı haklara sahiptir.

Vesayet hukuku, Medeni Kanun’un (BGB) §§ 1773-1921 maddelerinde düzenlenir. Jugendamt, resmi vesayet kurumu olarak sosyal hizmetleri koordine eder:

- **Görevler:** Ebeveyn yoksunluğunda veya ihmal/istismar durumlarında vesayet atanır; Jugendamt, eğitim, sağlık ve barınma hizmetleri sunar. Sosyal hizmetler, sosyal hizmet uzmanları tarafından açıkça tanımlanmış rollerle profesyonelce yürütülür. Sosyal inceleme raporları, Pekin Kuralları’na uygun olarak uzmanlar tarafından hazırlanır.
- **Süreç:** Vesayet, aile mahkemesi (Familiengericht) tarafından atanır. Jugendamt, resmi vasi olabilir veya bireysel vasi atar. Çocuk adalet sisteminde Jugendgericht, BM ÇHS Madde 40 ve Pekin Kuralları’na uygun olarak rehabilitasyon odaklı çalışır.
- **ASS ve BM ÇHS ile Uyum:** Jugendamt, ASS’nin 7. maddesine uygun olarak çocukların ekonomik sömürüden korunmasını ve 14. maddesine uygun olarak sosyal hizmetlere erişimini sağlar; BM ÇHS’nin 3., 16. ve 40. maddelerine uyum için profesyonel sosyal hizmet uzmanları ve açık rol tanımları, hizmetlerin etkinliğini artırır.
- **Weimar Anayasası Madde 136:** Dünyevileşme yoluyla din özgürlüğünü korur, vesayet hukukunun dini etkilerden bağımsızlığını destekler. Hayırseverlik ve yardımseverlik, özel hukuk kapsamında kalırken, sosyal hizmetler devlet tarafından düzenlenir.

İsviçre’de Resmi Vesayet ve Sosyal Hizmetler

1912 Yurttaş Kanunu

İsviçre’de vesayet hukuku, 1912 Yurttaş Kanunu’nda düzenlenir. Çocuk ve Yetişkin Koruma Kurumu (KESB), resmi vesayet kurumu olarak görev yapar:

- **Görevler:** KESB, ebeveyn yoksunluğunda vesayet atar, çocukların eğitim, sağlık ve barınma hizmetlerine erişimini sağlar. Sosyal hizmetler, açıkça tanımlanmış rollerle eğitilmiş uzmanlar tarafından sunulur. Sosyal inceleme raporları, Pekin Kuralları’na uygun olarak uzmanlar tarafından hazırlanır.
- **Süreç:** Vesayet, kanton makamları tarafından atanır; KESB, profesyonel veya gönüllü vasiler atar. Çocuk adalet sisteminde kanton mahkemeleri, BM ÇHS Madde 40 ve Pekin Kuralları’na uygun olarak rehabilitasyon odaklı çalışır.
- **ASS ve BM ÇHS ile Uyum:** KESB, ASS’nin 7. maddesine uygun olarak çocukların ekonomik sömürüden korunmasını ve 14. maddesine uygun olarak sosyal hizmetlere

erişimini destekler; BM ÇHS'nin 3., 16. ve 40. maddelerine uyum için profesyonel personel ve açık rol tanımları, hizmet kalitesini artırır.

- **Gerekçeler:** Eşitlikçi yaklaşım, vesayet hukukunda dünyevileşmeyi dolaylı olarak destekler; kanton özerkliği vurgulanır. Hayırseverlik ve yardımseverlik, özel hukuk kapsamında kalır.

Fransa'da Resmi Vesayet ve Sosyal Hizmetler

Code Civil ve Tutelle

Fransa'da vesayet hukuku, Code Civil'in §§ 373-475 maddelerinde düzenlenir. Tutelle sistemi, laïcité çerçevesinde sosyal hizmetleri koordine eder:

- **Görevler:** Tutelle, ebeveyn yoksunluğunda yargı tarafından atanır. Aide Sociale à l'Enfance (ASE), sosyal hizmetleri sunar; sulh hâkimi vesayeti denetler. Sosyal hizmetler, açıkça tanımlanmış rollerle eğitilmiş sosyal hizmet uzmanları tarafından yürütülür. Sosyal inceleme raporları, Pekin Kuralları'na uygun olarak uzmanlar tarafından hazırlanır.
- **Süreç:** Çocuğun üstün yararı doğrultusunda vesayet düzenlenir; ASE, eğitim, sağlık ve barınma hizmetleri sağlar. Çocuk adalet sisteminde juge des enfants, BM ÇHS Madde 40 ve Pekin Kuralları'na uygun olarak rehabilitasyon odaklı çalışır.
- **ASS ve BM ÇHS ile Uyum:** ASE, ASS'nin 7. maddesine uygun olarak çocukların ekonomik sömürüden korunmasını ve 14. maddesine uygun olarak sosyal hizmetlere erişimini destekler; BM ÇHS'nin 3., 16. ve 40. maddelerine uyum için profesyonel personel ve açık rol tanımları, hizmetlerin etkinliğini garanti eder.
- **Gerekçeler:** Laïcité, vesayet hukukunu ve adaleti dini etkilerden arındırır; hayırseverlik ve yardımseverlik, özel hukuk kapsamında kalır.

ASS, BM ÇHS ve Pekin Kuralları'na Aykırılıkların Analizi

Teknik/Uygulama Sorunları

1. **Sosyal Hizmetlerdeki Mesleklerin Rol Belirsizliği:** Sosyal hizmetlerdeki mesleklerin rol ve görevlerinin açık ve net tanımlanmaması, sosyal hizmet eğitimi almamış diğer meslek gruplarının (örneğin, öğretmenler, sağlık personeli) bu rollere atanmasına yol açar. UNICEF'in sosyal çalışma görevlisi el kitabı, açık ve standardize edilmiş rol tanımları sunmayarak ve sosyal hizmet eğitimi almamış personelin kullanımına yol açarak sosyal hizmetlerden yararlanma hakkını engeller. Bu, koruyucu-destekleyici tedbirlerin alınmasında ve sosyal inceleme raporlarının hazırlanmasında yetersiz kararlara neden olur; ASS'nin 7. ve 14. maddelerine, BM ÇHS'nin 3., 16. ve 40. maddelerine ve Pekin Kuralları'nın 16. maddesine aykırılık oluşturur.
2. **UNICEF Sosyal Çalışma Görevlisi El Kitabı:** UNICEF'in BM ÇHS'yi korumak için hazırladığı sosyal çalışma görevlisi el kitabı, sosyal hizmet süreçlerinde açık ve standardize edilmiş rol tanımları sunmaz ve sosyal hizmet eğitimi almamış personelin kullanımına yol açarak sosyal hizmetlerden yararlanma hakkını engeller. Bu, ASS'nin 14. maddesine aykırılık yaratır ve sosyal hizmetlerin profesyonelliğini ve etkinliğini sınırlamaktadır.
3. **Resmi Vesayet Kurumu Eksikliği:** Türkiye'de Jugendamt veya KESB gibi özel bir resmi vesayet kurumu bulunmaması, vesayet süreçlerinin koordinasyonunu ve etkinliğini sınırlamaktadır. Fikret Arık'ın 1942'deki tespitleri, bu eksikliğin hukuki ve uygulama sorunları yarattığını doğrular.

4. **Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi Uygulaması:** Çocuk ağır ceza mahkemesi, ceza odaklı bir yaklaşımla çalışır ve dünyada karşılığı olmayan bir modeldir. Bu, BM ÇHS'nin 40. maddesindeki gençlik adalet yönetimi ilkelerine ve Pekin Kuralları'nın rehabilitasyon odaklı yaklaşımına aykırıdır, çocuğun üstün yararını ihlal eder.
5. **Koordinasyon ve Denetim Eksikliği:** Vesayet, sosyal hizmet ve çocuk adalet süreçlerini standartlaştırmak için merkezi bir denetim birimi bulunmaması, standartlaşma ve denetim eksikliğine yol açar. Bu, ASS'nin 14. maddesinde öngörülen etkili sosyal hizmet sunumunu ve BM ÇHS'nin 3. ve 40. maddelerini zorlaştırır.
6. **Eğitim ve Kapasite Yetersizliği:** Sosyal hizmetlerdeki mesleklerin rol belirsizliği, UNICEF'in sosyal çalışma görevlisi el kitabının açık rol tanımları sunmaması ve yetersiz eğitimi, sosyal inceleme raporlarının hazırlanmasında ve çocukların ihtiyaçlarına uygun kararların alınmasında yetersizlik yaratır; ASS'nin 7. ve 14. maddelerine, BM ÇHS'nin 3., 16. ve 40. maddelerine ve Pekin Kuralları'nın 16. maddesine aykırılık oluşturur.

Hukuki Sorunlar

1. **Anayasa Madde 90 Çelişkisi:** ASS'nin 7. ve 14. maddeleri ile BM ÇHS'nin 3., 16. ve 40. maddeleri, Anayasa'nın 90. maddesi uyarınca iç hukukta üstün olmasına rağmen, sosyal hizmetlerdeki mesleklerin rol belirsizliği, UNICEF'in sosyal çalışma görevlisi el kitabının sosyal hizmetlerden yararlanma hakkını engellemesi ve çocuk ağır ceza mahkemesi uygulaması bu maddelerle çelişmektedir. Bu, sosyal yardım ilkesine, çocuğun üstün yararına ve gençlik adalet yönetimine zarar verir.
2. **Fikret Arık'ın Tespitleri:** Arık, 1942'de resmi vesayet kurumu eksikliğinin hukuki sorunlar yarattığını ve çocukların korunmasını engellediğini belirtmiştir. Sosyal hizmetlerdeki mesleklerin rol belirsizliği, UNICEF'in sosyal çalışma görevlisi el kitabının sosyal hizmetlerden yararlanma hakkını engellemesi ve çocuk ağır ceza mahkemesi uygulaması, Anayasa'nın 2. maddesindeki sosyal ve hukuk devleti ilkelerine aykırılık oluşturur.
3. **Laiklik ve Eşitlik İlkesi:** Anayasa'nın 2. maddesindeki laiklik ilkesi, vesayet hukukunu ve adalet sistemini dini etkilerden arındırmayı ve dünyevileşme yoluyla bireylerin özgürleşmesini desteklemeyi hedefler. Ancak, tarihsel azınlık ayrımcılığı (Yahudiler, Ermeniler, Rumlar), eşitlik ilkesine aykırı olarak sosyal hizmetlerin ve adalet sisteminin adil sunumunu sınırlamıştır.

Çözüm Önerileri

Teknik/Uygulama Çözümleri

1. **Sosyal Hizmetlerdeki Meslekler için Rol ve Görev Tanımları:**
 - **Öneri:** Sosyal hizmetlerdeki mesleklerin (örneğin, sosyal hizmet uzmanları, psikologlar) rol ve görevleri, yalnızca sosyal hizmet, psikoloji veya ilgili alanlarda lisans eğitimi almış kişilere özgü olacak şekilde açık ve net bir şekilde tanımlanmalıdır. UNICEF'in sosyal çalışma görevlisi el kitabı, açık ve standardize edilmiş rol tanımları içerecek şekilde revize edilmeli veya yerel bir "Sosyal Hizmet Meslekleri Rol ve Görev Tüzüğü" hazırlanmalıdır. Bu, diğer meslek gruplarının (örneğin, öğretmenler, sağlık personeli) sosyal hizmet rolleri üstlenmesini ve sosyal inceleme raporlarının hazırlanmasında görev almasını engelleyecektir.

- **Uygulama:** Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, sosyal hizmet meslekleri için bir “Rol ve Görev Tüzüğü” yayımlamalı; bu tüzük, her meslek için görev tanımlarını, yetki alanlarını ve eğitim gerekliliklerini açıkça belirtmelidir. Sosyal inceleme raporları, Pekin Kuralları’nın 16. maddesine uygun olarak yalnızca eğitimli uzmanlar tarafından hazırlanmalıdır. Mevcut personeller için sosyal hizmet eğitimi zorunlu hale getirilmeli ve geçiş süreci tanımlanmalıdır. UNICEF ile iş birliği yapılarak el kitabı, Türkiye’nin ihtiyaçlarına uygun şekilde güncellenmelidir.
- 2. Resmi Vesayet Kurumu Kurulması:**
- **Öneri:** Almanya’daki Jugendamt veya İsviçre’deki KESB modeline benzer, uzmanlaşmış bir resmi vesayet kurumu (örneğin, “Çocuk ve Vesayet Kurumu”) kurulmalıdır. Bu kurum, vesayet süreçlerini koordine etmeli, koruyucu aile ve bakım evi hizmetlerini denetlemeli ve çocukların sosyal hizmetlere erişimini sağlamalıdır.
 - **Uygulama:** Kurum, sosyal hizmet uzmanlarından oluşan profesyonel bir kadroyla çalışmalı, çocuk mahkemeleriyle entegre olmalı ve ASS’nin 7. ve 14. maddeleri ile BM ÇHS’nin 3., 16. ve 40. maddelerine uyumu garanti etmelidir.
- 3. Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi Uygulamasının Kaldırılması:**
- **Öneri:** Çocuk ağır ceza mahkemesi uygulaması kaldırılmalı, çocuk mahkemeleri BM ÇHS Madde 40 ve Pekin Kuralları’na uygun olarak rehabilitasyon odaklı bir yaklaşımla yeniden yapılandırılmalıdır.
 - **Uygulama:** Çocuk Koruma Kanunu’na, çocuk mahkemelerinin rehabilitasyon odaklı çalışmasını zorunlu kılan maddeler eklenmeli; çocuk ağır ceza mahkemesi kaldırılarak tüm çocuk davaları çocuk mahkemelerine devredilmelidir.
- 4. Koordinasyon ve Denetim Mekanizması:**
- **Öneri:** Vesayet, sosyal hizmet ve çocuk adalet süreçlerini standartlaştırmak için merkezi bir denetim birimi kurulmalıdır. Bu birim, koruyucu-destekleyici tedbirlerin ve sosyal inceleme raporlarının uygulanmasını izlemeli ve raporlamalıdır.
 - **Uygulama:** Bakanlık bünyesinde bir “Çocuk Koruma ve Adalet Denetim Kurulu” oluşturulmalı, bu kurul ASS, BM ÇHS ve Pekin Kuralları uyumunu düzenli olarak değerlendirmelidir.
- 5. Kapasite Geliştirme:**
- **Öneri:** Sosyal hizmet ve çocuk adalet altyapısı güçlendirilmeli, personel sayısı artırılmalı ve teknoloji kullanımı (örneğin, dijital vaka takip sistemleri) yaygınlaştırılmalıdır.
 - **Uygulama:** Bakanlık, bütçe ayırarak sosyal hizmet merkezlerini ve çocuk mahkemelerini modernize etmeli ve personel eğitimine yatırım yapmalıdır. UNICEF ile iş birliği yapılarak sosyal çalışma görevlisi el kitabı, sosyal hizmetlerden yararlanma hakkını destekleyecek şekilde güncellenmelidir.

Hukuki Çözümler

1. Anayasal ve Yasal Reform:

- **Öneri:** Çocuk Koruma Kanunu, ASS’nin 7. ve 14. maddelerine, BM ÇHS’nin 3., 16. ve 40. maddelerine ve Pekin Kuralları’nın 16. maddesine tam uyum sağlayacak şekilde revize edilmelidir. Sosyal hizmetlerdeki meslekler için rol ve görev tanımlarını, lisans eğitimi şartını ve UNICEF’in sosyal çalışma görevlisi el kitabının açık rol tanımları sunmasını zorunlu kılan maddeler eklenmelidir. Resmi vesayet

kurumu kurulmasını ve çocuk ağır ceza mahkemesi uygulamasının kaldırılmasını zorunlu kılan maddeler de dahil edilmelidir.

- **Uygulama:** TBMM, Anayasa'nın 90. maddesine dayanarak, Çocuk Koruma Kanunu'na "Resmi Vesayet Kurumu", "Sosyal Hizmet Meslekleri Rol Tanımları" ve "Çocuk Mahkemelerinin Rehabilitasyon Odaklı Yapısı"nı düzenleyen maddeler eklemelidir.

2. Fikret Arık'ın Tespitlerine Dayalı Reform:

- **Öneri:** Arık'ın resmi vesayet kurumu eksikliğine dair tespitleri dikkate alınarak, vesayet süreçlerini düzenleyen özel bir kanun çıkarılmalıdır. Bu kanun, vesayet atamalarını ve denetimlerini standartlaştırmalıdır.
- **Uygulama:** Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, "Vesayet Hukuku Kanunu" taslağı hazırlamalı; bu taslak, Almanya ve İsviçre modellerinden ilham almalıdır.

3. Eşitlik İlkesine Uygunluk:

- **Öneri:** Tarihsel azınlık ayrımcılığını ortadan kaldırmak için, sosyal hizmetlerin ve çocuk adalet sisteminin sunumunda eşitlik ilkesine uygun politikalar geliştirilmelidir.
- **Uygulama:** Bakanlık, azınlık gruplarına yönelik sosyal hizmet ve adalet erişimini izleyen bir birim kurmalı; ayrımcılık şikayetleri için bağımsız bir ombudsman atanmalıdır.

4. Yargısal Denetim:

- **Öneri:** Anayasa Mahkemesi ve idari yargı, ASS'nin 7. ve 14. maddelerine, BM ÇHS'nin 3., 16. ve 40. maddelerine ve Pekin Kuralları'nın 16. maddesine aykırılık iddialarını daha etkin değerlendirmelidir. Çocuk mahkemelerinin vesayet ve adalet kararları, bu standartlara uyum açısından denetlenmelidir.
- **Uygulama:** Yargıçlar için ASS, BM ÇHS, Pekin Kuralları ve UNICEF'in sosyal çalışma görevlisi el kitabının sosyal hizmetlerden yararlanma hakkını destekleyecek şekilde uygulanmasına yönelik eğitim programları düzenlenmeli; çocuk mahkemelerine sosyal hizmet uzmanları danışman olarak atanmalıdır.

Karşılaştırmalı Analiz

Kriter	Türkiye	Almanya	İsviçre	Fransa
Hukuki Temel	Anayasa Madde 2, 41, 90, Çocuk Koruma Kanunu No. 5395	Grundgesetz Madde 6, BGB §§ 1773-1921, Yurttaş Kanunu Madde 136		Code Civil §§ 373-475
Resmi Vesayet Kurumu	Yok; Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, çocuk mahkemeleri	Jugendamt	KESB	ASE, sulh hâkimi denetimi
Sosyal Hizmetler	Eğitim, sağlık, barınma; ASS Madde 7 ve 14, BM ÇHS Madde 3, 16, 40'a sınırlı uyum (sosyal hizmet meslekleri rol belirsizliği, UNICEF el kitabı engeli, resmi vesayet eksikliği)	Eğitim, sağlık, barınma; ASS Madde 7 ve 14, BM ÇHS Madde 3, 16, 40'a uyum	Eğitim, sağlık, barınma; ASS Madde 7 ve 14, BM ÇHS Madde 3, 16, 40'a uyum	Eğitim, sağlık, barınma; ASS Madde 7 ve 14, BM ÇHS Madde 3, 16, 40'a uyum
Çocuk Adalet Sistemi	Çocuk mahkemeleri ve çocuk ağır ceza mahkemesi; ceza rehabilitasyon odaklı, BM ÇHS Madde 40 ve Pekin Kuralları'na aykırı	Jugendgericht; rehabilitasyon odaklı, BM ÇHS Madde 40 ve Pekin Kuralları'na uyum	Kanton mahkemeleri; Juge des enfants; rehabilitasyon odaklı, BM ÇHS Madde 40 ve Pekin Kuralları'na uyum	rehabilitasyon odaklı, BM ÇHS Madde 40 ve Pekin Kuralları'na uyum
Sosyal Araştırma	Eğitim almamış personel, UNICEF el kitabı eksikliği, hazırlanır,	Uzmanlar tarafından hazırlanır,	Uzmanlar tarafından hazırlanır,	Uzmanlar tarafından hazırlanır,

Kriter	Türkiye	Almanya	İsviçre	Fransa
Raporları	rol belirsizliği; Pekin Kuralları Madde 16'ya sınırlı uyum	Kuralları Madde 16'ya uyum	Kuralları Madde 16'ya uyum	Kuralları Madde 16'ya uyum
Din-Devlet İlişkisi	Laiklik: Vesayet hukukunu ve adaleti dini etkilerden arındırmayı ve özgürleşmeyi hedefler	Dünyevileşme: Din özgürlüğü (Madde 136), devlet-din iş birliği	Eşitlikçi yaklaşım, dünyevileşme	Laïcité: Vesayet hukukunu ve adaleti dini etkilerden arındırmayı ve özgürleşmeyi hedefler
Sosyal Hizmet Meslekleri	Rol belirsiz, UNICEF el kitabı eksikliği, eğitim almamış meslek grupları karar verir, ASS ve BM ÇHS'ye aykırı	Profesyonel sosyal hizmet uzmanları, açık rol tanımları	Profesyonel sosyal hizmet uzmanları, açık rol tanımları	Profesyonel sosyal hizmet uzmanları, açık rol tanımları

Farklılıklar

- **Türkiye:** Anayasa Madde 2, sosyal, hukuk ve laik devlet ilkelerini; Madde 41, çocukların korunmasını; Madde 90, ASS ve BM ÇHS'nin iç hukukta üstünlüğünü tanımlar. Hayırseverlik ve yardımseverlik, özel hukuk kapsamında bireysel inisiyatiflere dayanırken, sosyal hizmetler laiklik ve dünyevileşme yoluyla bireylerin özgürleşmesini destekler. Ancak, sosyal hizmetlerdeki mesleklerin rol ve görevlerinin belirsizliği, UNICEF'in sosyal çalışma görevlisi el kitabının sosyal hizmetlerden yararlanma hakkını engellemesi, sosyal hizmet eğitimi almamış diğer meslek gruplarının bu rollere atanması ve çocuk ağır ceza mahkemesi uygulaması, ASS'nin 7. ve 14. maddelerine, BM ÇHS'nin 3., 16. ve 40. maddelerine ve Pekin Kuralları'nın 16. maddesine aykırılık yaratır. Resmi vesayet kurumu eksikliği, Fikret Arık'ın 1942'deki tespitleriyle uyumlu olarak, hukuki sorunlar yaratır. Laiklik, vesayet hukukunu ve adalet sistemini dini etkilerden arındırmayı hedefler, ancak tarihsel azınlık ayrımcılığı eşit uygulamayı sınırlamıştır.
- **Almanya:** Madde 6, anayasal koruma sağlar; Jugendamt, profesyonel sosyal hizmet uzmanlarıyla ve açık rol tanımlarıyla sosyal hizmetleri sunar; Jugendgericht, rehabilitasyon odaklı çalışır. Madde 136, dünyevileşme yoluyla vesayet hukukunun ve adaletin tarafsızlığını garanti eder. Hayırseverlik ve yardımseverlik, özel hukuk kapsamında kalır.
- **İsviçre:** Yurttaş Kanunu, kanton özerkliğiyle vesayet hukukunu düzenler; KESB, profesyonel personel ve açık rol tanımlarıyla sosyal hizmetleri sunar; kanton mahkemeleri, rehabilitasyon odaklı çalışır. Dünyevileşme, eşitlikçi yaklaşımıyla desteklenir. Hayırseverlik ve yardımseverlik, özel hukuk kapsamında kalır.
- **Fransa:** Laïcité, vesayet hukukunu ve adaleti dini etkilerden arındırır; tutelle, yargı denetimiyle ve ASE aracılığıyla, profesyonel personel ve açık rol tanımlarıyla sosyal hizmetleri koordine eder; juge des enfants, rehabilitasyon odaklı çalışır. Hayırseverlik ve yardımseverlik, özel hukuk kapsamında kalır.

Benzerlikler

- Dört ülke, ASS'nin 7. ve 14. maddelerine, BM ÇHS'nin 3., 16. ve 40. maddelerine ve Pekin Kuralları'na uygun olarak çocukların ekonomik sömürüden korunmasını, özel hayatın gizliliğini ve sosyal hizmetlere erişimini desteklemeyi amaçlar.
- Vesayet ve adalet sistemleri, çocuğun üstün yararını önceliklendirir.
- Sosyal hizmetler, laiklik ve dünyevileşme yoluyla bireylerin özgürleşmesini desteklerken, hayırseverlik ve yardımseverlik özel hukuk kapsamında bireysel inisiyatiflere dayanır.

Sonuç

Türkiye Anayasası'nın 2. maddesi, sosyal, hukuk ve laik devlet ilkelerini; 41. maddesi, çocukların korunmasını; 90. maddesi, ASS ve BM ÇHS'nin iç hukukta üstünlüğünü tanımlar. Hayırseverlik ve yardımseverlik, özel hukuk kapsamında bireysel inisiyatiflere dayanırken, sosyal hizmetler laiklik ve dünyevileşme yoluyla bireylerin özgürleşmesini destekler ve sosyal hizmetlerden yararlanma hakkı bu amaçla düzenlenmiştir.

Ancak, sosyal hizmetlerdeki mesleklerin rol ve görevlerinin belirsizliği, UNICEF'in BM ÇHS'yi korumak için hazırladığı sosyal çalışma görevlisi el kitabının sosyal hizmetlerden yararlanma hakkını engellemesi, sosyal hizmet eğitimi almamış diğer meslek gruplarının bu rollere atanması ve çocuk ağır ceza mahkemesi uygulaması, ASS'nin 7. ve 14. maddelerine, BM ÇHS'nin 3., 16. ve 40. maddelerine ve Gençlik Adalet Yönetimi Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları'nın (Pekin Kuralları) 16. maddesine aykırılık oluşturur, sosyal hizmetlerin ve adalet sisteminin etkinliğini ve profesyonelliğini zedeler.

Resmi vesayet kurumu eksikliği, Fikret Arık'ın 1942'de vurguladığı hukuki sorunları derinleştirir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, SHÇEK'in yerine sosyal hizmetleri koordine eder; laiklik, vesayet hukukunu ve adaleti dini etkilerden arındırmayı hedefler. Almanya'da, Grundgesetz'in 6. maddesi ve Jugendamt, profesyonel sosyal hizmet uzmanlarıyla ve açık rol tanımlarıyla sosyal hizmetleri sağlar; Jugendgericht, rehabilitasyon odaklı çalışır. İsviçre'de, Yurttaş Kanunu, KESB aracılığıyla sosyal hizmetleri düzenler; kanton mahkemeleri rehabilitasyon odaklıdır. Fransa'da, Code Civil'in tutelle sistemi, laïcité çerçevesinde sosyal hizmetleri sunar; juge des enfants rehabilitasyon odaklıdır.

Türkiye'deki sosyal hizmet mesleklerinin rol belirsizliği, UNICEF'in sosyal çalışma görevlisi el kitabının sosyal hizmetlerden yararlanma hakkını engellemesi ve çocuk ağır ceza mahkemesi uygulaması, diğer ülkelerdeki profesyonel modellerden ayrışır ve sosyal yardım ilkesine zarar verir.

Önerilen teknik (rol ve görev tanımlama, UNICEF el kitabının revizyonu, resmi vesayet kurumu, çocuk ağır ceza mahkemesinin kaldırılması, eğitimli personel) ve hukuki (yasal reform, yargısal denetim) çözümler, ASS, BM ÇHS ve Pekin Kuralları ile uyumu artırabilir. Bu makale, ASS'nin 7. ve 14. maddelerine, BM ÇHS'nin 3., 16. ve 40. maddelerine ve Pekin Kuralları'nın 16. maddesine aykırılıkları, UNICEF'in sosyal çalışma görevlisi el kitabının sosyal hizmetlerden yararlanma hakkını engellemesini, Fikret Arık'ın tespitlerini ve sosyal hizmetlerdeki meslekler için rol ve görev tanımlamasına yönelik çözüm önerilerini, diğer ülkelerle karşılaştırarak ortaya koymaktadır.

Kaynak : Grok 3 Ekibi xAI tarafından üretilmiştir. 21.07.2025